

УДК 378.811.111(049.5)

Ніколаєва С. Ю.,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри методики викладання іноземних мов й інформаційно-комунікаційних технологій,
Київський національний лінгвістичний університет,
nikolaeva.ku@gmail.com

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ КОРНЕВОЇ ЗОЇ МИХАЙЛІВНИ «ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ»

У публікації представлено рецензію на монографію Корневої З. М. «Формування міжкультурної професійно орієнтованої англomовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей закладів вищої освіти». Проаналізовано зміст кожного розділу рецензованого твору, акцентовано його наукову цінність і практичну значущість для розвитку методики навчання іноземних мов та можливість використання отриманих результатів для професійно-методичної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов.

Ключові слова: англійська мова професійного спрямування; заклад вищої освіти; монографія; студент; технічні спеціальності.

Ніколаєва С. Ю.,
доктор педагогических наук, профессор,
заведующая кафедрой методики преподавания
иностранных языков и информационно-
коммуникационных технологий,
Киевский национальный лингвистический
университет,
nikolaeva.ku@gmail.com

РЕЦЕНЗИЯ НА МОНОГРАФИЮ КОРНЕВОЙ ЗОИ МИХАЙЛОВНЫ «ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОЙ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ КОМУНІКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ»

В публикации представлена рецензия на монографию Корневой З. М. «Формирование межкультурной профессионально ориентированной англоязычной коммуникативной компетентности студентов технических специальностей высших учебных заведений». Проанализировано содержание каждого раздела рецензированного произведения, акцентирована его научная ценность и практическое значение для развития методики обучения иностранных языков и возможность использования полученных результатов для профессионально-методической подготовки будущих преподавателей иностранных языков.

Ключевые слова: профессионально ориентированный английский язык; высшее учебное заведение; монография; студент; технические специальности.

Nikolaeva, Sofiya,
Doctor of Pedagogy, Professor,
Chief of the Department of Foreign Language Teaching Methods,
Information and Communication Technologies,
Kyiv National Linguistic University,
nikolaeva.ku@gmail.com

**THE REVIEW OF MONOGRAPH BY ZOIA KORNIIEVA
“INTERCULTURAL PROFESSIONALLY ORIENTED ENGLISH
COMPETENCE FORMATION OF TERTIARY SCHOOL
STUDENTS MAJORING IN TECHNOLOGY”**

The publication contains the review of monograph by Zoia Kornieva “Intercultural professionally oriented English competence formation of tertiary school students majoring in technology”. The content of each chapter is analyzed, its scientific significance, practical role for the development of foreign language teaching methodology as well as the possibility of applying the obtained results to pre-service teachers’ professional and methodological training are emphasized.

Key words: English for specific purposes; tertiary school; monograph; students; technical majors.

За сучасних умов іншомовна підготовка студентів технічних спеціальностей повинна бути спрямована на формування здатності майбутніх фахівців реалізувати міжкультурне професійно орієнтоване спілкування іноземною мовою з метою вирішення професійних завдань. Тому поява рецензованої монографії є вагомим подієм у вітчизняній методичній науці, а її актуальність і своєчасність – беззаперечною. Обрана автором принципово нова парадигма викладання англійської мови в технічних закладах вищої освіти дозволила комплексно дослідити проблему проектування й створення системи формування в студентів міжкультурної професійно орієнтованої англomовної комунікативної компетентності, запропонувати шляхи її вирішення на теоретичному і практичному рівнях. З цією метою дослідницею охарактеризовано загальні питання визначення сутності, цілей навчання англійської мови професійного спрямування та змісту її викладання в технічних закладах вищої освіти, висвітлено психологічні, дидактичні та лінгвістичні основи формування міжкультурної професійно орієнтованої англomовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей, визначено принципи навчання, запропоновано авторську методику й описано особливості організації навчального процесу з формування цільової компетентності визначених суб’єктів навчання.

Монографія (обсягом 337 с.) складається зі вступу, трьох розділів і висновків, списку використаних джерел, трьох додатків.

У *Вступі* до монографії автор чітко обґрунтовує актуальність теми дослідження, вичерпно формулює мету, об'єкт і предмет дослідження, а також його завдання, вирішення яких послідовно представлено у відповідних розділах наукової праці.

У першому розділі «*Теоретичні передумови створення системи професійно орієнтованого англомовного навчання студентів технічних спеціальностей у вищих навчальних закладах*» проаналізовано сучасний стан викладання англійської мови професійного спрямування в закладах вищої освіти України нефілологічного профілю. Дослідниця доводить, що викладачі використовують два основні апріорні підходи до викладання іноземної мови для потреб професійної комунікації. Відповідно до першого підходу навчання професійної підмови починається на перших практичних заняттях першого року навчання студентів і триває впродовж наступних років. Другий підхід ґрунтується на тому, що весь перший курс присвячується вивченню загальнонавчальної іноземної мови, тобто спеціалізація відповідно до потреб майбутньої професії студентів взагалі не проводиться, а починається лише з другого курсу навчання студентів. У зв'язку з тим, що обидва підходи мають низку суперечностей, автором монографічного дослідження обґрунтовано необхідність теоретичної розробки та практичного втілення концептуально нової системи професійно орієнтованої англомовної підготовки студентів технічних спеціальностей. Вельми цікавими та досить наочними вбачаються розроблені автором позаметодичні основи формування міжкультурної професійно орієнтованої англомовної комунікативної компетентності, зокрема, загальнодидактичні, лінгвістичні та психологічні, а також виокремлені методичні принципи, які становлять систему теоретичних положень, утілення яких сприяє ефективності впровадження розробленої методики навчання.

Відтак, когнітивно-дискурсивна парадигма створює підґрунтя для використання міждисциплінарного підходу до розв'язання проблем оволодіння іноземною мовою професійного спрямування. Основою когнітивного підходу є вивчення процесів пізнання, у яких сприйняття та опрацювання інформації відбуваються в опорі на фонові знання студентів, а іноземна мова виступає засобом, за допомогою якого здійснюється оволодіння когнітивним змістом, і навпаки: розуміння та оволодіння когнітивним змістом торує шлях для швидшого та безперешкодного оволодіння іноземною мовою для спеціальних цілей. Ключовими поняттями когнітивної моделі формування міжкультурної професійно орієнтованої англомовної комунікативної компетентності виступають знання, процес пізнання та оволодіння іноземною мовою, методичні принципи її викладання.

Серед численних теорій, які пояснюють особливості оволодіння іноземною мовою, за психолінгвістичну основу системи навчання іноземної мови професійного спрямування студентів технічних закладів вищої освіти дослідницею обрано п'ять гіпотез, висунутих С. Крешеном: гіпотезу про різницю між оволодінням мовою та її вивченням; гіпотезу про природний порядок оволодіння іноземною мовою; гіпотезу про монітор; гіпотезу про рівень введення інформації та гіпотезу про роль чуттєвого фільтра.

Метод навчання професійно орієнтованої англійської мови в закладі вищої освіти технічного профілю будується на основі набору засадничих принципів, які являють собою систему із трьох підсистем. Перша підсистема охоплює провідний принцип практичної реалізації комунікативної компетентності в навчанні та три підпорядковані йому принципи: принцип аранжуваних лінгвістичних, принцип урахування різних варіантів англійської мови та принцип автентичності навчальних матеріалів. Друга підсистема включає провідний принцип забезпечення мотиваційної достатності в навчанні та три підпорядковані принципи: принцип занурення в зміст майбутньої спеціальності засобами вивчаної мови, принцип проблемності та ситуативності навчання, принцип інтегрованого навчання всіх видів мовленнєвої діяльності. Третя підсистема детермінована провідним принципом автономії навчальної діяльності та трьома підпорядкованими йому принципами: принципом автономії творчої навчальної діяльності, принципом різнорівневості навчальної автономії студентів та принципом творчого навчального співробітництва. Усі описані принципи є ієрархізованими, пов'язаними прямими та зворотними зв'язками, взаємозумовленими та взаємозалежними, тому жоден із них не може ефективно функціонувати без реалізації всіх інших.

У другому розділі монографії «*Концепція створення системи професійно орієнтованого англомовного навчання студентів технічних спеціальностей*» автором обґрунтовано концепцію створення системи професійно орієнтованого англомовного навчання студентів технічних спеціальностей: здійснено ґрунтовний аналіз складників міжкультурної професійно орієнтованої англомовної комунікативної компетентності, висвітлено підходи до формулювання мети навчання англійської мови професійного спрямування в закладі вищої освіти технічного профілю, визначено етапи та сформульовано особливості добору змісту такого навчання.

Заслуговує на особливе схвалення те, що вже в підході до аналізу складників міжкультурної професійно орієнтованої англомовної комунікативної компетентності прослідковуються стрижневі положення авторської концепції, що відповідно до законів наукової логіки закономірно трансформуються автором у безпосередні завдання теоретичного та практичного аспектів дослідження. Цим насамперед і зумовлена

необхідність досить широкого розгляду аспектів аналізованої проблеми, ретельно обґрунтованої в обсязі другого розділу і наочно структурованої у формі загальної класифікації підходів, напрямів та аспектів дослідження особливостей навчання англійської мови професійного спрямування в технічному закладі вищої освіти.

Автором доведено, що навчання іноземної мови професійного спрямування в закладі вищої освіти технічного профілю передбачає досягнення спеціального, заздалегідь визначеного, рівня володіння мовою для професійного спілкування (спеціалізованого білінгвізму), тому у формулюванні мети навчання іноземної мови для спеціальних цілей слід керуватися принципом професіоналізації цієї мети. Відповідно до цього принципу, комунікативна компетентність для спілкування з професійною метою, яка формується в студентів, є міжкультурною професійно орієнтованою іншомовною комунікативною компетентністю, яка, з одного боку, має формуватися поетапно, відповідно до ступенів навчання в закладі вищої освіти, а з іншого – повинна містити додаткові складники, що відображають її специфіку.

Міжкультурна професійно орієнтована іншомовна комунікативна компетентність, яка формується в студентів закладу вищої освіти технічного профілю, містить такі компоненти-компетентності: лінгвістичну компетентність, соціокультурну компетентність (у єдності її соціального та культурного складників), психологічну (породження та сприйняття мовлення), предметну (загальнопредметну та професійно предметну) та комунікативну (в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі) компетентності. Відтак, стратегічна мета навчання іноземної (англійської) мови професійного спрямування в закладі вищої освіти технічного профілю полягає у формуванні у студентів міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності в єдності всіх її компонентів-складників. Ця компетентність майбутнього фахівця є необхідною для вирішення ним широкого спектру професійних завдань і покриває професійні потреби в англійській комунікації випускників практично всіх спеціальностей технічних закладів вищої освіти.

Згідно з авторською концепцією, етапізація навчання іноземної (англійської) мови професійного спрямування в технічних закладах вищої освіти полягає в розподілі всього курсу навчання на три основні етапи. На першому етапі (перший рік навчання) раціонально забезпечити формування в студентів базової загальнопрофесійної комунікативної компетентності на рівні B2 за Загальноєвропейською шкалою рівнів володіння іноземною мовою. Ті, хто навчається, на основі загальноповживаної ділової англійської мови та відповідного змісту навчання, вчать виконувати цією мовою базові загальнопрофесійні (неспеціалізовані) обов'язки випускників технічних

закладів вищої освіти. На другому етапі (другий курс навчання) відбувається формування просунутої ара лінгвістичної комунікативної компетентності (рівень B2+), у межах якої формуються профільні мовленнєві навички та вміння для іншомовного професійного спілкування в нерозривному зв'язку з конкретною спеціальністю студентів. Третій етап є завершальним (починається з третього року навчання і триває до завершення всього курсу викладання іноземної мови) і має забезпечувати формування вузькоспеціалізованої комунікативної компетентності (рівень C1). Саме в цей період, після проходження перших двох етапів, студенти готуються до макроетапу англійської мови занурення.

На основі виокремлених етапів дослідницею сформульовано проміжні цілі навчання для кожного з них: для першого етапу – формування в студентів базової ара лінгвістичної іншомовної комунікативної компетентності, що дає їм змогу на основі загальноповживаної ділової англійської мови виконувати цією мовою базові загальнопрофесійні (не суто спеціальні) обов'язки випускників технічних закладів вищої освіти; для другого етапу – формування у студентів просунутої іншомовної загальнопрофесійної комунікативної компетентності, що дає їм змогу здійснювати широке та всебічне іншомовне професійне спілкування в нерозривному зв'язку із їхньою конкретною профільною спеціальністю; для третього етапу – формування у студентів (у тому числі через використання програм занурення) вузькоспеціалізованої іншомовної професійної компетентності, що дає їм змогу здійснювати професійне спілкування у нерозривному зв'язку з їх конкретною вузькою спеціалізацією як майбутніх фахівців у вузькоспеціалізованій галузі. Визначені проміжні цілі слугують досягненню загальної мети навчання на кожному з етапів, але на різних рівнях – B2 на першому і C1 – на третьому.

Цінністю рецензованої монографії є обґрунтований зміст навчання англійської мови професійного спрямування, до якого автор віднесла: 1) мовленнєві навички та вміння, 2) мовний матеріал; 3) соціолінгвістичну, формально-логічну, прагматичну, предметну, психологічну, паралінгвістичну інформацію, інформацію, що стосується стереотипів «стилю професійного життя»; 4) мовленнєвий матеріал (тексти для читання та усного мовлення, які використовуються в навчальному процесі як єдине джерело мовного матеріалу, соціолінгвістичної, предметної, формально-логічної, прагматичної, психологічної, паралінгвістичної інформації та інформації, що стосується «стилю професійного життя»); 5) теми та ситуації спілкування. Добір складників змісту навчання здійснено «знизу-вверх» – від визначення тем та ситуацій до конкретизації навичок та вмінь. Добір змісту навчання здійснюється, починаючи з його предметного складника, тобто на основі принципу відповідності змісту навчання компонентам

професійної іншомовної комунікативної компетентності за допомогою опори на її предметний складник. Саме опора на предметний складник змісту формування міжкультурної професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності та предметний аспект як відправну точку в доборі цього змісту забезпечує безумовну професійну спрямованість такого добору та реалізацію того підходу до навчання, який було покладено в основу розробленої системи навчання англійської мови професійного спрямування в закладах вищої освіти технічного профілю через зміст професійної діяльності. Головною перевагою запропонованої методики добору змісту навчання є її точність, наукова обґрунтованість, реалізація принципу раціональної мінімізації.

Цікавими і перспективними для подальших наукових досліджень є визначені експериментальні види навчальної діяльності, за допомогою яких формується міжкультурна професійно орієнтована англійська комунікативна компетентність, а саме: творчі (ділові або рольові) ігри, проектна робота, мозковий штурм, кейс-метод, дискусія та презентація. Їх реалізація передбачає постійний Інтернет-пошук інформації в англійських джерелах, а також практику в усіх видах мовленнєвої діяльності. Запропоновані види експериментальної навчальної діяльності задовольняють вимоги і впливають з висунутих принципів формування міжкультурної професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти технічного профілю та уможливають досягнення сформульованих цілей кожного з етапів навчання.

Саме чітка й методологічно виважена структурна побудова першого та другого розділів монографії відіграє роль своєрідного камертона, за яким відбувається розгортання подальших наукових дій та операцій у межах третього розділу монографії «*Методика навчання англійської мови професійного спрямування студентів технічних спеціальностей у вищому навчальному закладі*». Як закономірний результат, використання в науковому творі сучасних методів дослідження дозволило всебічно охарактеризувати розроблений метод навчання англійської мови професійного спрямування, а також особливості організації на його основі навчальної діяльності студентів та навчального процесу загалом. Відтак, засадничим для викладання англійської мови професійного спрямування в закладі вищої освіти технічного профілю визначено конструктивістсько комбінований метод на основі широкого використання експериментальних видів навчальної діяльності.

Значної теоретичної ваги набуває описана в монографії практика використання розробленої методики навчання на основі навчальних матеріалів, створених для студентів 1-3 курсів закладів вищої освіти технічного профілю. Зазначені навчальні матеріали реалі-

зують нову модель навчального процесу, у якому кожен урок побудовано не за традиційною схемою інтегрованого навчання всіх видів мовленнєвої діяльності, а за принципом аспектного викладання іноземної мови – від занурення в зміст фаху засобами іноземної мови до професійної комунікації.

Нестандартна побудова навчального процесу з іноземних мов, що запропонована в цій науковій праці, дозволяє інтегрувати викладання англійської мови та майбутньої спеціальності студентів уже з перших занять мовного курсу на першому році навчання в технічному закладі вищої освіти. Тим самим створюється унікальна можливість сформувати в системі навчання іноземної мови професійного спрямування в технічному закладі вищої освіти фахівця іншого гатунку, який матиме широкі перспективи реалізації здобутих навичок, умінь та знань на сучасному міжнародному ринку праці.

Висновки до монографії, сформульовані чітко й лаконічно, відображають основні наукові положення самостійно виконаного автором дослідження. Список використаних джерел налічує 833 найменування, представлені доробками як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. У *Додатках* наведено зразки анкет для опитування викладачів англійської мови професійного спрямування та фахівців з інформаційних технологій та системного аналізу.

Рецензованому науковому дослідженню притаманна логічна стрункість, концептуальна цілісність і глибина проникнення в суть досліджуваної проблеми. Монографія добре проілюстрована схематичним і табличним матеріалом, прикладами вправи і завдань.

Беззаперечною є наукова новизна проведеного дослідження, що засвідчує високу кваліфікацію автора, його ерудованість, сучасне бачення найскладніших і найважливіших аспектів методики викладання іноземних мов для спеціальних цілей. Не викликає сумніву той факт, що методика навчання іноземних мов збагатилася науковою розвідкою, яка заслуговує на високу оцінку і відкриває нові перспективи для подальших досліджень.

Цільовою аудиторією рецензованої монографії є викладачі-практики та методисти, що працюють у царині навчання англійської мови та інших мов у технічних закладах вищої освіти, дослідники, які розробляють нові підходи та методики викладання нерідних мов у закладах вищої освіти, докторанти, аспіранти, студенти магістратури та всі, хто цікавиться інноваційними методиками навчання іноземних мов.

Результати монографічного дослідження можуть бути використані в навчальному процесі під час викладання нормативних та вибіркокових дисциплін професійно-методичної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов.

Отримано 02.01.2018 р.